

Asia: VN/25975/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista

Lausunnonantajan lausunto

1. Edistääkö hallituksen esitysluonnos nykyistä paremmin potilaan sekä sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen asiakkaan oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista?

Asiamiesten tehtävästä säättäminen uudella lailla selkiyttää asiamiesten tehtävää, ja sen myötä lisää potilaiden ja asiakkaiden oikeuksien ja oikeusturvan toteutumista. Uusi laki parantaa sosiaali- ja potilasasiavastaavien mahdollisuutta tehdä työtään yhdenmukaisesti ja laadukkaasti, ja myös siten edistää asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvaa.

Varhaiskasvatus on sosiaalihuoltoon liittymätön palvelu, jonka järjestämisestä vastaa kunta. Muut asiavastaavien tehtävät ovat jatkossa hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla. Jatkossa asiavastaavat raportoivat hyvinvointialueille asiavastaaville saapuneiden yhteydenottojen pohjalta. Varhaiskasvatus on tässäkin mielessä irrallinen osa asiavastaavien työtä, eikä ole mielekästä jatkossa raportoida sekä hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevista yhteydenotoista ja kunnille varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen osuuden voisi poistaa uudesta laista.

2. Onko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa pääasiassa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän järjestämänä? (2 ja 3 §)

Kyllä.

3. Onko potilasasiavastaavien toiminta tarkoituksenmukaista järjestää jatkossa erikseen

- a. valtion mielisairaaloissa
- b. Puolustusvoimien terveydenhuollossa
- c. Vankiterveydenhuollossa

d. Työterveyslaitoksessa? (4 §)

Kyllä.

4. Ovatko potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riittävyttä ja vastuuhenkilön nimeämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia? (2 § 4 momentti, 4 § 4 momentti)

Asiavastaavien riittävyttä ei ole määritelty uudessa laissa. Huolenaiheena on uuden lain myötä laajeneva tehtävänkuva ja uudet velvoitteet. Asiavastaavien työn laadun varmistamisen mahdollistamiseksi jonkinlainen tarkempi määritelmä riittävydestä olisi tarpeellinen. Uudessa laissa voitaisiin paremmin huomioida resursointi erityisesti yhdennetyn sosiaali- ja potilasasiavastaavan tehtävän osalta.

Vastaava sosiaali- ja potilasasiavastaava -tehtävää ei välttämättä tarvittaisi. Asiavastaavilla on organisaatioissaan esihenkilöt, joiden tuella asiavastaavat voivat hoitaa tehtävänsä itsenäisesti ja laadukkaasti siten, että vastuuhenkilölle mainitut tehtävät sisältyvät asiavastaavan tehtävään. Uudessa laissa jätetään myös hyvinvointialueiden päätettäväksi se, onko vastuuhenkilöllä esimiesasema suhteessa asiavastaaviin. Tämä ei ole selkeää, ja voi aiheuttaa erilaisia tapoja toteuttaa vastuuhenkilön nimeämisvelvoitetta. Erityisesti, kun hyvinvointialue ei tuota asiavastaavien palvelua itse, vaan ostaa asiavastaavien palvelua muualta, vastuuhenkilön nimeäminen voi aiheuttaa rakenteellisia haasteita.

5. Turvaako esitys riittävästi potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien riippumattomuuden ja puolueettomuuden? (2 § 3 momentti, 4 § 3 momentti, 5 §)

Hallituksen esityksessä on hyvä, että asiavastaavien asema on erotettu palvelujen tuottamisesta ja järjestämisestä. Lisäksi tulisi varmistaa asiavastaavien itsenäinen asiantuntijarooli ja lisätä uuteen lakiin se, ettei työnantaja voi puuttua asiavastaavien työtehtäviin, esimerkiksi jatkossa hyvinvointialueille tehtävien selvitysten sisältöön.

6. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön kelpoisuutta koskeva säännös tarkoituksenmukainen? (6 §)

On erittäin tärkeää, että asiavastaavien kelpoisuusvaatimukset ovat yhdenmukaiset. Parhaat edellytykset tehtävien hoitamiselle antaa ylempi korkeakoulututkinto ja riittävä alan tuntemus. Esityksen sisältämät esimerkit soveltuvista ylemmistä korkeakoulututkinnoista ovat hyvät. Asiavastaavan työkokemusta voisi myös huomioida, ja riittävä alan tuntemus voitaisiin katsoa syntyneeksi, kun henkilö on työskennellyt useammassa alan tehtävässä aikaisemmin.

7. Onko esityksessä huomioitu asianmukaisesti asiakkaiden kielelliset oikeudet? (7 §)

Kyllä, on hyvä, että 7§:ssä määritellään samat kielelliset oikeudet kuin asioidessa muissa viranomaisissa. Hallituksen esityksessä 7§ 2mom. on mainittu lisäksi, että asiavastaavien on "mahdollisuuksien mukaan" huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta tilanteissa, joissa potilasasiavastaava tai sosiaaliasia-vastaava ei hallitse henkilön käyttämää viittoma- tai muuta kieltä tai henkilö ei vammaisuuden tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi.

Maahanmuuttajataustaiset potilaat ja asiakkaat voivat olla muutenkin heikommassa asemassa, joten heidän oikeuksiensa toteutumiseksi tulkitsemisesta tulisi säätää velvoittavasti.

8. Onko potilasasiavastaavan, sosiaaliasiavastaavan ja vastuuhenkilön tehtävät määritelty tarkoituksenmukaisesti? (8 §)

Muilta osin tehtävät on määritelty tarkoituksenmukaisesti, mutta varhaiskasvatus tulisi irrottaa sosiaaliasiavastaavan tehtäväalueesta sosiaalihuoltoon kuulumattomana palveluna. On hyvä, että jatkossa potilasasiavastaavilla on velvoite raportoida saapuneista yhteydenotoista, kuten sosiaaliasiamiehellä on ollut aikaisemmankin lainsäädännön nojalla.

9. Ovatko rekisterinpitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset asianmukaiset ja tarkoituksenmukaiset? (9 – 12 §)

-

10. Ovatko potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava –nimikkeet sopivat potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten uusiksi nimikkeiksi?

Hallituksen esityksessä sosiaali- ja potilasasiamiesten uudistuviksi nimikkeiksi on suunniteltu sosiaali- ja potilasasiavastaavia.

Uusi nimike ei kuvaa selkeästi asiamiesten työtä. Nimikkeestä voi saada harhaanjohtavan kuvan siitä, että asiamies voisi ottaa kantaa esimerkiksi lääkärin tekemään hoitoratkaisuun. Asiamiesten työtehtävät ovat pääasiassa neuvoa antavia. Jo nykyisellään asiamiehiin yhteyttä ottavilla on epärealistisia odotuksia asiamiespalvelulle sekä usein käsitys siitä, että asiamies voisi päättää/ottaa kantaa/valvoa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.

Paremmat nimikkeet olisivat henkilö-loppuiset, kuten monien ammattinimikkeiden kohdalla on päädytty käyttämään, eli sosiaaliasiahenkilö ja potilasasiiahenkilö.

Lisäksi vastuuhenkilön nimike olisi todennäköisesti vastaava sosiaali- ja potilasasiavastaava, mikä ei ole luonteva nimike.

11. Vapaamuotoiset huomiot

-

Heino Petteri
Sosiaalitaito Oy - Socialkompetens Ab